

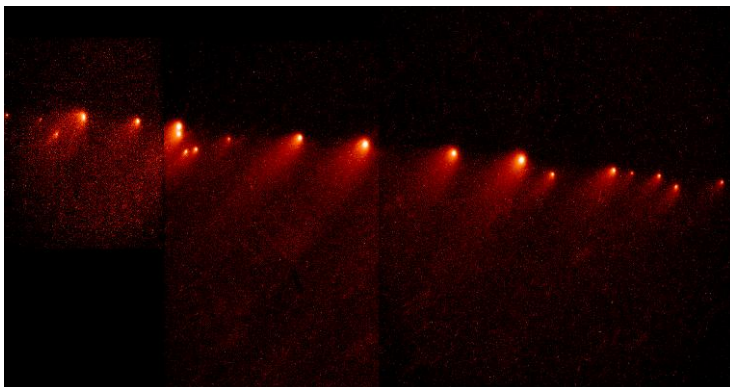
Küsimused: Mart Kiisk, Rein Hiob, Veiko Tonts, Urmas Kukk ja Mart Hiob

1. Kes on see oma piirkonna suurim röövlind *Haliaeetus albicilla*? Tiibade siruulatus on tal 200 kuni 245 cm, kaal kuni 6 kg.



2. Eestis ilmub paljude ajakirjade kõrval ka üks üldhuvi-reisiajakiri tiraažiga üle 12 tuhande. Juba tosin aastat ilmuvat reisimuljeid vahendavat ajakirja saavad huvilised osta ka kõigist hästivarustatud poodidest. **Mis ajakiri?**
3. Karl Linné andis sellele taimele nimeks *Anemone hepatica*, kuid tänapäeval kasutatakse rohkem nime *Hepatica nobilis*. Seetõttu vaieldakse, kas ta kuulub ülaseliste või tulikaliste hulka ja kas teda on 2, 6 või isegi 10 liiki, sest ta moodustab kergesti hübriide. Ta on levinud Euraasia põhjaosas ja Põhja-Ameerika idaosas ning kannab liiginimesid tavaline, transilvaania, ümarahõlmine, teravahõlmine jt. Taim, eriti tema risoom sisaldab mürki saponiini ja seetõttu teda enam ravimtaimena ei kasutata. 5 – 25 cm kõrged taimed eelistavad lämmastiku- ja lubjarikkaid kasvukohti, nende õitel on 5 – 10 õielehte ja need on lisaks tavalisele värvile ka valged või roosad. Iluaedade jaoks on aretatud ka purpursete ja topeltõitega vorme. **Mis lill?**
4. Öisest tähistaevast teatakse tavaliselt tähti, Kuud, planeete ja vahel meenub ka meie Linnutee. Palja silmaga on võimalik aga näha ka kolme galaktikat. Üks nendest on Suur Magalhãesi pilv, teine on saanud nime mütoloogiast ja kolmandas nimes sisaldub suurust iseloomustav sõna ja isiku nimi. **Millised kaks galaktikat?**
5. . Oma praeguse nime võttis ansambel 1965, kuid tema esimene juhtiv jõud lahkus (õigem oleks öelda „jäeti välja“) juba 1968. Lisaks on ainult üks liikmetest mänginud kõigil 14-l ansambli stuudioplaadil. Kolm enim tuntust toonud plaati ilmusid juba 70-tel, neist ainult üks jõudis Inglismaa plaadimüügi edetabelis 1. kohale (1975). Elusolevad kaks liiget ja üks endine on ühele lavale koos mängima mahtunud viimati 12. mail 2011. **Mis ansambel?**

6. Päikesesüsteemi planeetide suurimad keskmised tihedused on järgmised: Maal 5,52 g/cm³, Merkuuril 5,43 g/cm³, Marsil 3,93 g/cm³. Ühel planeedil on aga keskmine tihedus 0,69 g/cm³, st et ta ujaks vee pinnal. **Mis planeet?**
7. Kulla ja teiste väärismetallide süntees oli alkeemikute tegevuse eesmärgiks. Kuid see on saavutatav vaid tuumafüüsika meetoditega, kas tuumareaktorites või osakeste kiirendite abil. 1941. aastal sünteesiti kulda ühe metalli pommitamisel neutronitega, saades radioaktiivseid kulla isotoope. Lähtuti ühe metalli isotoopidest massiarvuga 197, mida on selle metalli looduslikus olekus vaid 0,15%. Kokku on sel elemendil 7 looduslikku isotoopi massiarvudega 196 kuni 204. Alkeemikud pidasid seda metalli teiste metallide esiemaks. **Mis metall (element)?**
8. See riik sai iseseisvaks 1979, ÜRO täieõiguslik liige aastast 1999. Milline on see **ainus iseseisev riik, mis ulatub kõigile neljale nii põhja-, lõuna-, ida- kui ka läänepoolkerale?**
9. Christian Cornelius Mortensen sündis 1856. Pärast keskkooli lõpetamist 1874 alustas õpinguid Kopenhaageni ülikoolis algul teoloogia, hiljem meditsiini ja zoologia alal, lõpetamata ühelgi erialal nendest. Töötas kooliõpetajana erinevates koolides. **Mis tegevuse algatajaks oli see mees 1899. aastal?**
10. Ulme- ja õudusfilmides on tulnukate kõrval meie Maa ohustajateks tihti kosmoseobjektid nagu asteroidid, komeedid, hulkurplaneedid, mustad augud, supernoovad jms. Tegelikult on astronoomid näinud üht selliste suurte kehade kokkupõrget meie päikesesüsteemis, kui komeet D/1993 F2 lähenes Jupiterile ja purunes, ületades 8. juulil 1992 nn Roche'i piiri. See 9 km läbimõõduga komeedi tuum lagunes Jupiteri gravitatsioonivälja põhjustatud loodete mõjul, kuid alles 1994. a. juulis langesid selle suuremad tükid Jupiterile ja tema kuule Ganymedesele. **Mis nime kandis see oma avastajate kuulsatest ameeriklastest abielupaari ja Kanada astronoomia populariseerija järgi ristitud komeet?**



11. Eesti 2011. a. rahvaloenduse järgi oli ülekaalukalt suurimaks külaks Peetri küla Harjumaal, mis praegu peaks olema juba alevik. Kuid **mis on Tartumaa suurim küla** viimase rahvaloenduse järgi?
12. Science Europe (www.scienceeurope.org) on Euroopa teadust finantseerivate organisatsioonide poolt hiljuti moodustatud kõrgetasemeline kogu, eelkõige esindades just teadlaste häält. Science Europe asutati septembris 2011 seitsme rahvusliku teadusagentuuri poolt, kellest üks oli Eesti Teadusagentuur. Eesti Maaülikooli professorist sai Science Europe elu-, keskkonna- ja geoteaduste teadusliku komitee värskeim liige. Esimese Eesti teadlasena pälvis ta ka prestiižse Euroopa Teadusnõukogu (ERC) kogenud teadlase grand (Advanced Grant) 2012.a konkursil. Kogenud teadlase granti taotles tol aastal 2304 teadlast, edukaid oli 296 (ca 12,8%). Küsitav teadlane konkureeris projektiga „Stress-Induced Plant Volatiles in Biosphere-Atmosphere System“ eluteaduste valdkonnas, kuhu esitati 773 taotlust. Küsitav on üks viiest enim tsiteeritud teadlasest Eestis ning on oma valdkonnas esimese 400 teadlase hulgas maailmas. **Kes?**
13. Saared moodustavad 9,2% Eesti pindalast ja seal elab veidi üle 3,1% Eesti rahvastikust. Kahe viimase rahvaloenduse vahel vähenes nende püsielanikkond 14% võrra, kuid ükski 14 saarest tühjaks ei jäänud. Lisandus hoopis 5 püsielanikega saart ja laidu. Aegna, Mohni ja Väike-Pakri kõrval on taasasustatud veel üks laid ja saar. **Küsitav laid** on 2,6 km² suur ja madalvee ajal tegelikult umbes 3 km pikkuse liivasääre e. lee kaudu ühenduses Muhu saarega. Saksa keeles kandis ta nime Drotzenholm. **Küsitav saar** kerkis merest alles umbes 3000 a. tagasi ja maakerge 2–3 mm aastas jätkub tänaseni. Saar on 4,7 km² suur ja 1934. a. elas seal 125 elanikku. Kohalikud rootslased kutsusid oma saart hellitusnimega Backan ja mandril elavad rannarootslased nimega Hålmen.
14. Selles linnas on reisijate kasutada olevate metrooliinide kogupikkus 424,8 km ja see oli 2012. a. maailma pikim metroosüsteem. Kusjuures sealne metroo on suhteliselt uus, avatud alles 1995. a. ühe liiniga, 1999.a. avati juurde teine liin. Praegu on kokku 11 liini ja 278 jaama. Teenindatud reisijate hulgalt oli see metroo 2011.a. maailmas viiendal kohal. **Mis linn?**
15. Selle puu käbid ei lange sügisel maha, vaid lagunevad, puistates tiivulised seemned laiali. Käbid on silindrilised ja kasvavad ülespoole. Seda puud kasutavad toiduks mitmesugused liblikad. Levinud suures osas Põhja- ja Kesk-Ameerikast, Euroopast, Aasiast ja Põhja- Aafrikast. **Mis puu?**

16. **Kes oli see USA president**, kellel ainukesena presidentidest ei olnud inglise keel emakeel ja ta polnud briti või iiri päritolu? Ta oli ka esimene USAs sündinud president. Teda võib pidada Demokraatliku Partei asutamise ja kahe partei süsteemi võtmefiguuriks USAs.
17. Hitleri välksõja nurjumises oli üheks süüdlaseks Franz Bauer. **Mis ametimees ta oli?** Mitte segi ajada tuntud fotograafi Friedrich Franz Baueriga.
18. Numbriküsimus Norra ajaloost. Arvatakse, et Haakon ... valitsemisajal 1299 – 1319 sai Oslo pealinnaks. Taani ja Norra ühine kuningas Frederick ... (1746 – 1766) asutas 29. juunil 1753 esimese Taani loterii, mis tegutseb tänapäevalgi nime all *Klasseloteriet*. Kunst ja teadus olid tema ajal heal järjel. **Mis ühise järjekorranumbriga kuningad?**
19. See riik saavutas täieliku iseseisvuse oma valitseja Bogdan I juhtimisel 1359 toimunud ülestõusuga. Pärast pikki võitlusi muutis lõunanaaber ta 1538 lõplikult oma vasallriigiks, kuid säilitas sisemise iseseisvuse. 1640 avati riigi tollaegses pealinnas esimene kool Slaavi-Kreeka-Ladina Akadeemia ja 1642 esimene trükikoda ning 1646 kehtestati kogu riigis pärisorjus. 1856 kehtestati selle vasallriigi üle 7 riigi protektoraat ja 1861 kadus ta poliitiliselt kaardilt. Lügenuse vallas asub selle riigiga samanimeline küla. **Mis riik või küla?**
20. Selle aasta märtsis peaks Eestisse jõudma väikeauto, mille põhimudelist osa kannab lisanimesid Jam, Glam ja Slam. Autole on võimalik osta lisavarustust nagu automaatparkija, diodlaternad, nutitelefonidokk, pimenurgahoiatus, värvilised kodarakatted jms. Teil on võimalus valida 12 värvi vahel nagu "I'll be Black", "Papa don't Peach", "Purple Fiction", "James Blonde", "Saturday White Fever", "White my Fire", "Men in Brown", "Buzz Lightgreen." . Esimesed mudelid on varustatud 70-100 hj ottomootoritega ja asjatundjad on piltlikult autot kirjeldanud järgmiselt. Te näete ülestuunitud ja disainkleepsudega autot, mis sihitult ja teistele jalgu jäädes mööda linna tuuritab. Läbi lahtise akna on võimalik näha rullnokka, kes pidevalt tegeleb muusika kruttimisega ja kaasa jõmisemisega. Või siis nii. See on imearmas sinisilmne blondiin, kes aga kahjuks köögis on kobakäpp, toakoristamisel taipamatu, linnas eksib lootusetult ja temaga mägedes matkamine lõpeb sellega, et sa pead pisikese süles või seljas tagasi tooma. Tootja on lubanud auto sõiduomadusi parandada ja mootorite valikut laiendada. **Mis mark ja mudel?**

21. 2011. aastal ulatus kahe Eestis tegutseva ettevõtte käive üle miljardi euro. Olgu märgitud, et kolmandal ja neljandal kohal olid käibe suuruselt Tallink ja Eesti Energia. Kui käibelt suurima firma (1,34 mlrd) tegevusalaks on naftatoodete ja kemikaalide ost-müük ja selle ettevõtte kohta pole palju teada, siis teine (1,24 mlrd) on laiemalt tuntud. **Mis ettevõtted?**

22. **Kes** on see Tuula kubermangus sündinud mees (1841 – 1921)? Pärnu linnapea 1879 kuni 1915 ja 1918. Ta pani aluse Pärnu parkide ja puiesteede plaanipärasele arendamisele, esimesena Vene impeeriumis võeti tema ajal Pärnus plahvatusohtliku gaasivalgustuse asemel tarvitusele elektrivalgustus. Venemaa III Riigiduumas kutsuti teda „Venemaa Bismarckiks“. 1915 nimetati Venemaa keiserlikuks riiginõunikuks.

23. Algselt projekteeritud tööstushoonena. Ehitust alustati 1929 (A blokk) ja 1945 (B blokk). Tootmise lõpetas vastavalt 1975 ja 1983. Hoone praegusele omanikule anti 2010 õigus hoonesse ja selle ümbrusesse rajada 3400 korterit. 2012 kirjutati kohalikus „õhtulehes“, et hoone ostmist plaanib linna jalgpalliklubi. Mõlemal juhul hoone säilib ja jätab talle ka (esialgu) tiitli Euroopa suurim ehitis. **Palume vastata täpselt! Mis nime kannab?**



24. Ta on idaeuroopa juurtega juudi päritolu inglise kirjanik, kes sündis 1960 Hampshires asuvas Portchesteris. Tuntuks sai tänu oma koomiksisarjale „Sandman“. Eesti keeles on tema teostest ilmunud „Head ended“, mille ta kirjutas kahasse Terry Pratchettiga, „Ameerika jumalad“, mis on tema enim auhindu saanud romaan ja „Coraline“. Viimastel aastatel on palju tähelepanu saanud ja mitmeid auhindu võitnud tema lasteraamat „Graveyard Book“. See on lugu poisist, kes kasvab ulmelise Mowglina suureks surnuaias kummituste kasvatuse all. **Kes on see kirjanik?**

25. **Kes?** Õigeks vastuseks piisab ka kahest tähest.



26. Olümpiamängudel on olnud kaks spordiala, kus on kasutatud mootorsõidukit. **Mis spordialad?**

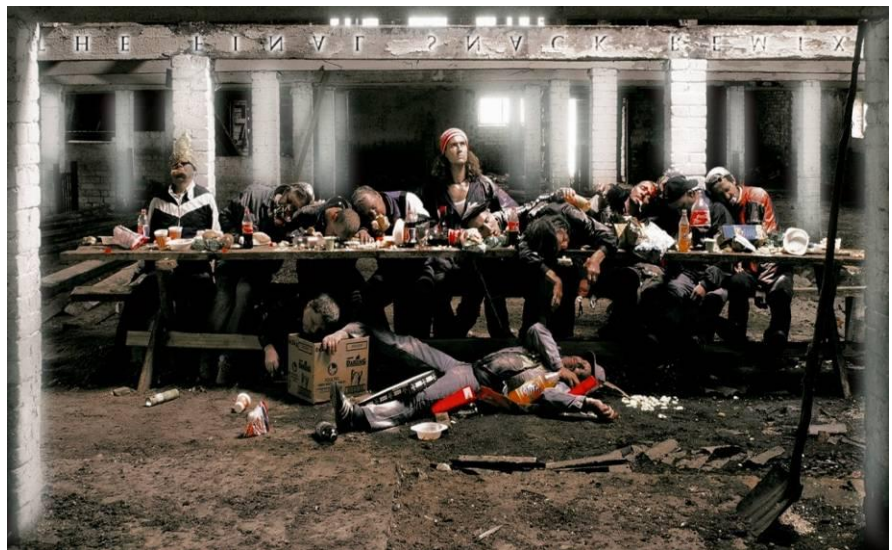
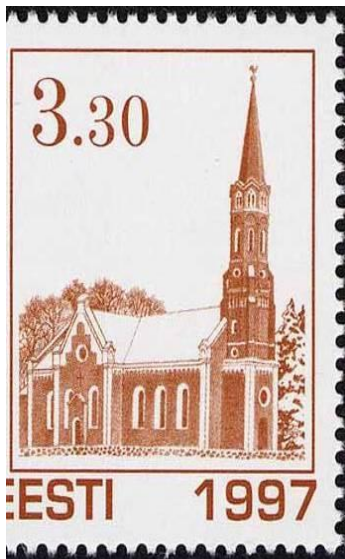
27. Ta võitis oma esimesel olümpial kümnevõistluses hõbemedali, olles toona alles 18-aastane. Neli aastat hiljem krooniti uue olümpiarekordi 7937 punktiga olümpiavõitjaks. 2000. aastal valisid New Jersey spordiajakirjanikud ta sajandi parimaks sportlaseks osariigis. Ainsa kergejõustiklasena on ta valitud kuulsuste halli ka ujujana. Räägitakse imejutte, kuidas ta ujus osariigi rekordi ja kutsuti samal ajal judos rahvuskoondisse. Suri möödunud aasta novembris 78 aastasena. **Kes?** Sama perekonnanime kannab üks oma generatsiooni supermodellidest.

28. Jalgpallistatistikud toovad maailma jalgpalliajalooost välja eriaegadel domineerinud võistkondi. Esimene poolsajand kuulus Inglismaa ja Šotimaa vastasseisule, millele järgnesid Uruguay, Itaalia, Ungari, Brasiilia, Saksamaa LV ja Argentina ajastud. Hiljem on väidetud, et kindlate ainuvalitsejate ajad on möödas, kuid nüüd on Hispaania domineerimine äratanud vana vaidluse. Viimane võit finaalis 4:0 Itaalia üle on kõigi aegade MM ja EM finaali rekord. Selles mängus osalesid 9 jalgpallurit, kes said oma kolmanda suurvõistluse kulla. Neist 7 (Casillas, Fàbregas, Iniesta, Ramos, Torres, Xabi Alonso ja Xavi Hernández) mängisid ka finaalis 2008 Saksamaa LV ja 2010 Hollandi vastu. Kes on 2 ülejäänud Kiievi NSK Olimpijskij staadionil finaalis mänginud ja **oma kolmanda suurvõistluse kulla võitnud jalgpallurid?**

29. See filminäitlejanna on läbi ajaloo esimene inimene, kes võitnud samal aastal nii „Oscari“ kui „Kuldse Vaarika“. 2009 võitis ta „Oscari“ filmis „Varjukülg“ parima naisnäitleja kategoorias ja „Kuldse Vaarika“ filmiga „Jaht ideaalmehele“ koguni kahes kategoorias: halvim näitlejanna ja halvim paar. Ta võttis ka viimase auhinna isiklikult vastu, mida harilikult autasustatud ei tule kätte saama. Guinnessi rekordite raamatu 2012. a. väljaandes on ta kõige kõrgemalt tasustatud naisnäitleja 56 milj USD. Omab isiklikku filmikompaniid Fortis Films. Ta on olnud Ameerika Punase Risti toetaja vähemalt neljal korral iga kord ühe miljoni USDga. **Kes?**

30. **Helilooja ja teose pealkiri?**

31. **Mis kirikut** on kujutatud sellel postmargil?



32. **Kes on selle foto „The Final Snack Remix“ kaks autorit?** See foto tekitas skandaali Moskvast möödunud aastal.

33. **Kelle monument** püstitati 1990 Kadrioru parki (autorid Rein Maarand ja arhitekt Rein Tomingas)? Monument teisaldati ühekroomise hinna eest küsitava koduvalda 2006. a..

34. Tema vaimses kujunemises sai otsustavaks sattumine 1569. aastal Itaaliasse. 1571. aastal võitles ta Lepanto merelahingus türklastega. Alžeeria mereröövlid võtsid ta vangi, vabanes alles 1580. aastal. Rööbiti leivateenistusega maksu- ja varustusametniku armetus rollis hakkas tegelema sellega, millega sai maailmakuulsaks. **Kellest on jutt?**

35. See firma asutati 1. jaanuaril 1930. Tänapäeval tegutseb kõigil kontinentidel (va Antarktika). Uurimislaborid on Inglismaal, Hollandis, USAs, Indias ja Hiinas. Maailma suurim jäätise tootja. Omab üle 400 kaubamärgi, nende hulgas Dove, Lipton, Knorr, Magnum jne. **Mis firma?**

36. Oskar Luts töötas apteekrina Tartus ja Peterburis ning veel kahes linnas. **Millistes?**

37. **Kes on see kunstnik** (1874 – 1947 Indias)? 1897 lõpetas Peterburi ülikooli. Kolm korda Nobeli rahupreemia nominent. Illustratsiooniks teos „Meretagused külalised“.



38. 1893 suri esimene ka rahvusvaheliselt tuntud vene helilooja Tšaikovski, kes maeti tsaar Aleksander III isiklikest summadest. Tsaar Nikolai I ajal pälvisid selle au kaks meest. Üks suri 1826 ja teine 1837. **Kes?**

39. Susanovo on arvutimäng ja küla Orenburgi ning Pihkva oblastis. Viimane kuulus varem Lätile. Kõue-, mere-, ja tormijumal Susanowo (Susano-Wo) sündis peale seda, kui tema isa pääses oma naise käest allilmast põgenema. Seejärel pesi tema isa end puhtaks jões laskudes tasapisi mereni. Isa pesi oma vasakut silma ja sündis Susanowo vanem õde, siis pesi oma paremat silma ja sündis vanem vend. Lõpuks pesi ta nina ja sellest sündis Susanowo. Oma vanema õe kiusamise pärast aeti ta taevast alla maa peale. Siin kohtas ta kaunist tütarlast ja tappis viimast ohustanud kaheksapealise mao, olles tolle enne purju jootnud. Ta abiellus oma päästetud maajumalannast tütarlapselga ja saatis oma vanemale õele tapetud koletise saba seest leitud hinnalise kingituse. Nii leppis ta oma õega ära. **Mis nimega teame Susanowo vanemat õde ja millise rahva jumalatega on tegu?**

40. See hoone avati 1871 Londonis. Seal toimuvad klassikalise muusika kontserdid, etenduvad nii rock ja pop, ballett ja ooper, spordivõistlused ja muud üritused. **Kelle nimeline hoone?**



Vastused

1. Merikotkas	MK
2. Estraveller	RH
3. Sinilill	VT
4. Andromeeda udukogu ja Väike Magalhãesi pilv	MK
5. Pink Floyd	UK
6. Saturn	MK
7. Elavhõbe	MK
8. Kiribati	MK
9. Lindude rõngastamine alumiiniumrõngastega	MK
10. Shoemaker-Levy 9	VT
11. Vahi küla (1620 elanikku)	RH
12. Ülo Niinemets	RH
13. Kõinastu laid ja Osmussaar	VT
14. Šanghai	RH
15. Nulg	MK
16. Martin van Buren, president 1837–1841, emakeel hollandi keel	MH
17. Saksa riigi peasünoptik	MK
18. V	RH
19. Moldova	VT
20. Opel Adam	VT
21. Baltic International Trading OÜ ja Ericsson Eesti AS	RH
22. Oscar Aleksander Brackmann	MK
23. Suurim tellisehitis, Battersea Power Station Londonis	UK
24. Neil Richard MacKinnon Gaiman	VT
25. Xi Jinping, Hiina liider järgnevas kümneks aastaks	RH
26. 1900. a. mootorpaatide võidusõit ja jalgrattaspordis keirin alates 2000	MK
27. Milton Campbell	RH
28. David Silva ja Álvaro Arbeloa	VT
29. Sandra Bullock	RH
30. Georges Bizet, „Carmen“	RH
31. Halliste Püha Anna kirik, taastatud 1991	MH
32. Peeter Laurits ja Ain Mäeots	VT
33. Juhan Smuul	MK
34. Miguel de Cervantes Saavedra	RH
35. Unilever	RH
36. Vilnius ja Vitebsk	MK
37. Nikolai Roerich	MK
38. Nikolai Karamzin ja Aleksander Puškin	MK
39. Amaterasu, jaapanlased	VT
40. Prints Albert	RH

MK – Mart Kiisk, RH – Rein Hiob, VT – Veiko Tonts, UK – Urmas Kukkk, MH – Mart Hiob